

Прожога Ірина Валентинівна

кандидат економічних наук
кафедра соціальних технологій

ДВНЗ «Київський національний авіаційний університет», м.Київ, Україна iryna.prozhoha@gmail.com
http://orcid.org/0000-0003-4991-8317

Радченко Марина Ігорівна

кандидат психологічних наук, доцент
кафедра соціальних технологій

ДВНЗ «Київський національний авіаційний університет», м.Київ, Україна radmar55@ukr.net
http://orcid.org/0000-0003-3253-4923

Вішталюк Валерія Володимирівна

здобувач 2-го (магістерського) рівня вищої освіти за ОП «Соціальна робота»
ДВНЗ «Київський національний авіаційний університет», м.Київ, Україна
valeriavvoshtaliuk@gmail.com

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. Стаття присвячена проблемі використання змішаної форми навчання в процесі підготовки майбутніх соціальних працівників, які навчаються в магістратурі. Дана форма навчання реалізована засобами навчального середовища Classroom. Представлено практичний досвід з реалізації змішаного навчання на заняттях з курсу «Інноваційні методики соціальної роботи», розробленого для магістрів – майбутніх менеджерів соціальної сфери. Актуальність дослідження набуває особливого значення в критичних ситуаціях, які виникли в нашій країні у зв'язку з карантинними обмеженнями та воєнним станом. У статті розглядаються можливості застосування комп'ютерних технологій у навчальному процесі паралельно з традиційною формою навчання. Розглянуті переваги та недоліки змішаної форми навчання. Мета статті – представити практичний досвід реалізації змішаного навчання на заняттях при підготовці майбутніх соціальних працівників з урахуванням його переваг. Для досягнення мети використано такі методи дослідження: аналіз, структурування, синтез, систематизація, порівняння та узагальнення базових теоретичних понять наукової літератури з проблем дослідження. Інноваційним результатом впровадження в початковий процес змішаної форми навчання стає формування нової моделі організації навчання, що вимагає повного перегляду змісту та методики навчання.

Ключові слова: змішане навчання, дистанційне навчання, соціальні працівники, навчальне навантаження.

Вступ. З самого початку воєнних дій в Україні з боку росії важливою стала стабілізація учасників освітнього процесу. Зважаючи на постійну небезпеку і загрозу отримання фізичних травм навчання було переведено в дистанційний формат. Стабілізація студентів в умовах змішаної форми навчання зумовлена не тільки бойовими діями на території України, негативним впливом на ефективність навчання попередніх карантинних обмежень, що впливає на життя студентів, змінюючи їхнє психічне, соматичне, соціальне становище, саме це призводить до стресу. Змішане навчання є відносно новим підходом до навчання в вищій школі. Але, на нашу думку, забезпечує гнучкість по відношенню до традиційного навчання та є альтернативою в період воєнного стану в Україні. Така форма навчання дає можливість закладам освіти забезпечувати неперервний навчальний процес. Отже, це вдале поєднання традиційного навчання з дистанційною формою навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Сутність змішаного навчання та його компоненти розкрито в роботах Савельчук І.Б., Хоменко-Семенової Л.О., Бугайчук К.Л., Капустіна Ю.І., Стрюка А.М. та інших. Проблеми змішаної форми навчання розглядали Березенська С.М., Безлюдний О.І., Кухаренко В.М., Сиротенко Н.Г. Сутність психологічних переваг застосування сучасних комп'ютерних технологій з метою підвищення ефективності навчально-педагогічного процесу є сферою наукових інтересів

Берестової А.А., Каменевої Т.М., Шестопалюк О.В. Проблему дистанційної освіти вивчали Дж. Мунен, Болюбаш Н.М., Хмель О.В. та інші. Однак проблема використання змішаної форми навчання при підготовці майбутніх менеджерів соціальної сфери майже ніколи не перебувала у фокусі особливої уваги дослідників, особливо під час війни.

Метою статті є представлення практичного досвіду реалізації змішаного навчання на заняттях при підготовці майбутніх соціальних працівників з урахуванням його переваг. **Методи дослідження:** аналіз, структурування, синтез, систематизація, порівняння та узагальнення базових теоретичних понять наукової літератури з проблем дослідження.

Виклад основного матеріалу. Основною метою вищої освіти є підготовка компетентного фахівця з соціальної роботи, який є конкурентоспроможним на ринку праці, освіченим, творчим, здатним самостійно приймати рішення. Щодо завдань закладів вищої освіти, то однією з основних є створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів.

Змішана модель навчання – це модель використання розподілених інформаційно-освітніх ресурсів в стаціонарному навчанні із застосуванням елементів асинхронного й синхронного дистанційного навчання. Практикується як елемент стаціонарного навчання при проведенні аудиторних занять і в самостійній роботі студентів [1, с.1-14].

Зарубіжний досвід технології змішаного навчан-

ня показали позитивну динаміку та доцільність доповнення традиційних курсів дистанційним компонентом. З однієї сторони освіта стає доступнішою, з іншої – не досліджений великий пласт впливу змішаної форми навчання на учасників освітнього процесу. Змішане навчання підвищує вимоги та навантаження до викладачів і до студентів. Збільшений вплив на викладачів за рахунок: планування навчального навантаження, підготовки лекційних презентацій і написання та оцінювання різномірних тестових та контрольних завдань перевірки знань студентів. Додатковий вплив на студентів здійснюють такі фактори, як самостійне опрацювання лекційного та додаткового матеріалу дисципліни, виконання тестів, контрольних завдань, написання модульних та підсумкових робіт тощо. Тому при створенні моделі змішаного навчання при викладанні дисципліни «Інноваційні методики соціальної роботи» ми намагалися оптимізувати вказані вище впливи.

У 2020 році у Національному авіаційному університеті у зв'язку із карантинними обмеженнями постало питання дистанційного навчання, запровадження якого мало ряд суттєвих недоліків. Так, в результаті опитування студентів-магістрів, які навчаються за спеціальністю 231 «Соціальна робота», було виділено: відсутність «міжособистісного контакту», «живого спілкування», «стабільного зворотного зв'язку», «емоційного контакту» та «переваг студентського життя». Отже, основним недоліком дистанційного навчання студенти – майбутні соціальні працівники, – вважають відсутність мотиву афіліації, тобто потреби бути в товаристві інших людей, бажання людини в створенні теплих, емоційно значимих стосунків з іншими. Більшість студентів вважають «контактне» навчання більш ефективним, оскільки в процесі традиційного навчання збільшується кількість каналів отримання інформації за рахунок підключення невербальних засобів комунікації. Другим основним недоліком дистанційного навчання студенти вважають погіршення здоров'я, що пов'язано з великим навантаженням на зір та обмеженням рухливості. Третє місце, на думку студентів, посідає послаблення контролю за ефективністю навчального процесу, що негативно впливає на рівень відповідальності студентів за результати власної діяльності та формує у них переважно екстернальний локус контролю у ставленні до основної діяльності (рис. 1).

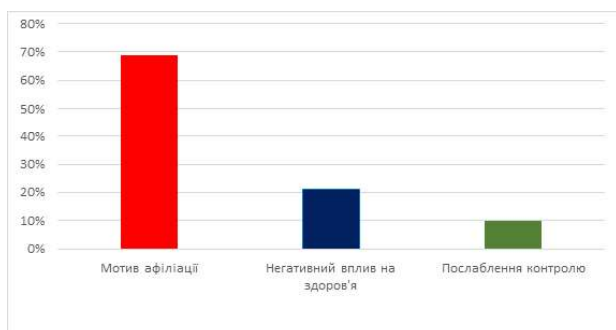

Рис.1. Недоліки дистанційного навчання

Вказані вище недоліки долаються в процесі використання змішаної форми навчання, яка була запроваджена в НАУ восени 2021 року. На кафедрі соціальних технологій для магістрів був створений курс «Інноваційні методики соціальної роботи», в процесі викладання якого почали практикувати змішану модель навчання. В ній поряд з традиційними

методиками використовуються і елементи дистанційного навчання.

Цей курс має такі форми викладання навчального матеріалу: лекційні заняття, практичні заняття, індивідуальні домашні завдання, відеофільми, анімації, робота в міні-групах.

Вивчення матеріалу здійснюється наступним чином: на першому занятті проводиться лекційне заняття з елементами інтерактивності в режимі відеоконференції на платформі Meет. На практичному занятті в режимі офлайн закріплюються набуті знання та формуються вміння розв'язувати в ігровій формі конкретні практичні ситуації, зміст яких закріплюється в процесі самостійної роботи в режимі онлайн. Практикується самостійна робота з посібниками та підручниками, які зручно розмістити в завданнях на платформі Classroom. Для перевірки навчальних досягнень студентів розроблена система тестових завдань та експрес-контроль.

Особливого значення при вивченні курсу набуває проектна діяльність, яка проводиться в режимі офлайн, а готується в дистанційній формі. Студенти готують та презентують проєкт в міні-групах, що передбачає розподілення ролей та формує навички командної роботи.

В процесі викладання курсу в режимі змішаного навчання в освітній процес були впроваджені декілька креативних ідей. Наприклад «проривна/чарівна середа». Суть метод полягає в тому, щоб студентам дати часткову свободу один день на тиждень. В цей день студенти збираються разом та обговорюють питання покращення соціальної роботи в формі мозкового штурму. Це дає можливість студентам опанувати спеціальність та розвивати креативність, важливу рису в 21 столітті.

Суттєвим моментом в змішаній формі навчання є поєднання класичного академічного навчання з інноваційними методами. Це дозволить розвинути вміння критично мислити, здібність взаємодіяти між собою та комунікувати (в дистанційній формі цієї навички не вистачає), творчо підходити до навчання та опанувати спеціальністю «соціальна робота». Тому цінністю розробленого курсу в контексті змішаного навчання є підготовка студентів до швидкої орієнтації в постійно мінливому середовищі через запровадження брейнстормінгу, SWOT-аналізу та інших новітніх методів за рахунок обробки різноманітної інформації в онлайн просторі.

В процесі практичного впровадження в навчальний процес представленого вище курсу був використаний підхід за назвою «чотири кроки». Розглянемо чотири кроки, які ведуть до обґрунтування навчального навантаження студентів та викладачів при змішаній формі навчання:

I. Розробка робочої програми, враховуючи модульну систему. Модулі мають фіксовану кількість кредитів.

II. Планування навчального навантаження навчальної дисципліни визначається на основі загального об'єму навчальної роботи, яку повинні виконати студент та викладач для досягнення результатів навчання.

III. Оцінювання часу, необхідного для виконання робіт, передбачених дисципліною (враховуються підготовка до лекційних та практичних занять (питання до опитування, кейси, тощо та самостійна робота студента)).

IV. Коректування викладачем свого та навчального навантаження студента для підготовки до занять. Потрібно враховувати, який матеріал викладачеві необхідно пояснити і пропрацювати на занятті в

аудиторії, який матеріал вимагає у різних студентів різного часу для формування навички в дистанцій-

ному навчанні, який матеріал доцільно перенести на самостійну роботу (рис.2).

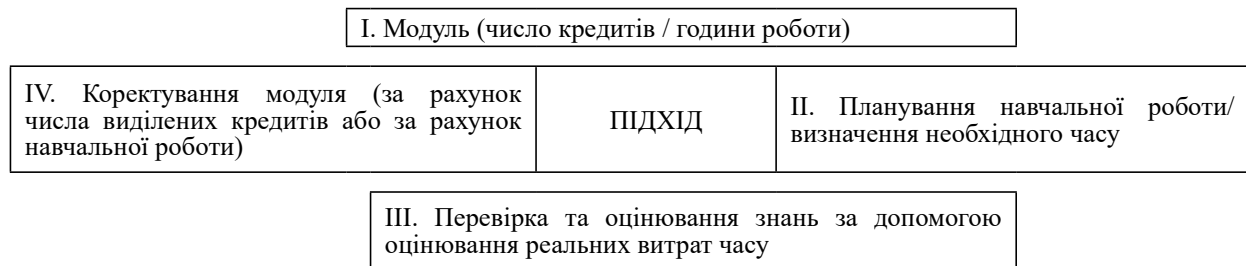

Рис. 2. Чотири кроки, які ведуть до обґрунтування навчального навантаження студентів та викладачів при змішаній формі навчання

Досвід використання змішаної форми навчання в процесі викладання курсу «Інноваційні методики соціальної роботи» свідчить, що розглянута форма навчання поєднує в собі як денну так і дистанційну форми навчання, тому що [2, с.53-67]: матеріали подаються в електронному вигляді; існує можливість здавати роботу в електронному вигляді; відбувається регулярне оцінювання роботи викладачем з коментарями; існують засоби електронного відслідковування успішності студентів (електронні журнали); очне навчання базується на принципах інтерактивності.

В умовах змішаного навчання важливою залишається роль викладача, завданнями якого є індивідуальна консультація, визначення рівня знань, підбір сучасних матеріалів навчання. Особливої уваги потребує організація та забезпечення сприятливої психологічної взаємодії викладача та студента в навчальному процесі, враховуючи такі стресогенні фактори, як воєнний стан в країні.

Змішане навчання поєднує традиційні методики викладання навчальних дисциплін із сучасними засобами інформаційних технологій, що передбачають обов'язковий зворотній зв'язок студентів з викладачем в електронній або очній формі [6, с.232-240].

Так, серед ефективних аспектів та переваг використання змішаної форми навчання є поєднання роботи в аудиторії та дистанційного навчання. Завдяки змішаному навчанню освітній процес стає гнучким, оскільки забезпечується незалежність учбового курсу від часу та тривалості заняття; дозволяє планувати індивідуальну освітню траєкторію відповідно до освітніх потреб; стає доступним в умовах воєнного стану, тому що досягається незалежність від географічного положення студента.

Окрім того зауважимо, що комбінація традиційної та дистанційної форми навчання дозволяє викладачу та студенту використовувати сильні сторони кожного навчального середовища для досягнення навчальної мети. До того ця форма сприяє оптимізації ресурсів і часу, студенти мають можливість керувати своїм навчанням, що веде до їхньої зацікавленості навчальним процесом; процес навчання стає більш різноманітнішим за рахунок того, що студент стає активним учасником цього процесу.

Щодо недоліків, звертаємо увагу на недостатню ІТ-грамотність, якість онлайн-режиму, неможливість приєднатися до навчання, якщо глушиться зв'язок, наявність безлімітних тарифів. Перешкодою може стати низький рівень володіння технологіями, тому викладачеві важливим буде проходження спеціалізованого навчання.

Інноваційними результатами впровадження змішаної форми навчання можемо вважати такі, як: злам традиційної моделі організації навчання, що вимагає повного перегляду змісту та методики освітнього процесу; формування у студентів більш високого рівня відповідальності за організацію власного навчання і отримання навчальних результатів; усвідомлення необхідності формування у викладачів та студентів нових навичок, пов'язаних із використанням комп'ютерних технологій.

Отже, навчання за допомогою автоматизованих систем має свої недоліки і потребує інтеграції зусиль, спрямованих на необхідність внесення змін у нормативну базу, інвестиції в розробку необхідного навчального контенту і перепідготовка кадрів. Але, враховуючи реалії сьогодення, розвиток змішаної форми навчання може стати одним з ключових напрямків даного плану модернізації [4, с.97-108; 7, с.252-255].

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки**, що при використанні змішаної технології навчання спостерігається більш якісне засвоєння матеріалу. Студенти мають можливість керувати своїм часом в навчальній діяльності. В контексті цього такий підхід є гнучким, тому що дає багато цікавих можливостей в процесі засвоєння матеріалу, розвиває свідомість, спонтанність та креативне мислення, самостійність. Враховуючи той факт, що роботодавці відбирають співробітників, що мають творчі та комунікативні здібності, інтерактивною навичкою взаємодії та критичним мисленням, то на нашу думку, саме змішана форма навчання підвищує мотивацію до навчання та дозволяє досягати успіхів в соціальній роботі. Звичайно, перспективою є подальше вивчення досвіду успішного застосування змішаного навчання в освітній діяльності з метою покращення її якості.

Список використаної літератури

1. Бугайчук К.Л. Змішане навчання: теоретичний аналіз та стратегія впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2016. Вип. 4. С.1-14.
2. Кухаренко В.М. Системний підхід до змішаного навчання. Інформаційні технології в освіті. 2015. Вип. 24. С.53-67.
3. Радченко М.І., Прожого І.В. Специфіка контрольно-оцінювальної діяльності при підготовці майбутніх соціальних працівників. Вісник НАУ. 2022. № 19. С.88-97.
4. Хоменко-Семенова Л., Оксамитна Л., Прохоренко Я. Особливості запровадження дистанційного навчання у ЗВО під час пандемії COVID-19: світовий досвід. Вісник НАУ. 2022. № 19. С.97-108.
5. Povidaichuk O., Vynogradova, O., Pavlyuk, T., Hrabchak, O., Savelchuk I., Demchenko I. Research activities of students as a way to prepare them for social work: adopting foreign experience in Ukraine. Revista Românească pentru Educație Multidimensională. 2022. 14(1Sup1). P.312-327.

6. Савельчук І.Б. Механізми підвищення якості підготовки соціальних працівників. Соціальна робота та соціальна освіта. 2021. № 2(7). С.232-240.
7. Савельчук І.Б., Бирик Д.Д. Організація самостійної роботи студентів в умовах дистанційної освіти в галузі «Соціальна робота». Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2022. Вип 1 (50). С.252–255.

References

1. Buhaichuk, K.L. (2016). Zmishane navchannia: teoretychnyi analiz ta stratehiia vprovadzhennia v osvittii protses vyshchikh navchalnykh zakladiv [Blended learning: theoretical analysis and implementation strategy in the educational process of higher educational institutions]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*, 4, 1–14. [in Ukrainian].
2. Kukhareno, V.M. (2015). Systemnyi pidkhd do zmishanoho navchannia [A systematic approach to blended learning]. *Informatsiini tekhnologii v osviti*, 24, 53–67. [in Ukrainian].
3. Radchenko, M.I., & Prozhoha, I.V. (2022). Spetsyfika kontrolno-otsiniuvalnoi diialnosti pry pidhotovtsi maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Specifics of monitoring and evaluation activities in the training of future social workers]. *Visnyk NAU*, 19, 88–97. [in Ukrainian].
4. Khomenko-Semenova, L., Oksamytna, L., & Prokhorenko, Ya. (2022). Osoblyvosti zaprovadzhennia dystantsiinoho navchannia u ZVO pid chas pandemii COVID-19: svitovy dosvid [Peculiarities of implementation of distance learning in higher education institutions during the COVID-19 pandemic: global experience]. *Visnyk NAU*, 19, 97–108. [in Ukrainian].
5. Povidaichyk, O., Vynogradova, O., Pavlyuk, T., Hrabchak, O., Savelchuk I., & Demchenko, I. (2022). Research activities of students as a way to prepare them for social work: adopting foreign experience in Ukraine. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 14(1Sup1), 312–327.
6. Savelchuk, I.B. (2021). Mekhanizmy pidvyshchennia yakosti pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv [Mechanisms of improving the quality of training of social workers]. *Social work and social education*, 2 (7), 232–240. [in Ukrainian].
7. Savelchuk, I.B., & Bybyk, D.D. (2022). Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv v umovakh dystantsiinoi osvity v haluzi «Sotsialna robota» [Organization of independent work of students in the conditions of distance education in the field of «Social work» majoring]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social work*, 1 (50), 252–255. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 29.09.2022 р.
Стаття прийнята до друку 03.10.2022 р.

Prozhoha Iryna

Candidate of Economics, Ph.D.,
Associate Professor of the Department of Social Technologies
State University «National Aviation University», Kyiv, Ukraine

Radchenko Marina

Candidate of Psychological Sciences
Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Technologies
State University «National Aviation University», Kyiv, Ukraine

Vishtalyuk Valery

Master Degree Student, Social Work major
State University «National Aviation University», Kyiv, Ukraine

EXPERIENCE OF TRAINING SOCIAL WORKERS IN THE CONDITIONS OF BLENDED LEARNING

Abstract. The article is devoted to the problems of using a blended training scheme in the process of training future social workers studying for a master degree. The article analyzes the views of domestic and foreign scientists regarding blended training. This form of training is implemented for use in the Classroom. Practical experience in the implementation of mixed learning in classes from the course «Innovative methods of social work», developed for masters – future managers of the social sphere, is presented. The urgency of the problem under consideration becomes especially important in critical situations that have arisen in our country in connection with quarantine restrictions and martial law. The article considers the possibilities of using computer technologies in the educational process in parallel with the traditional form of education. Advantages and disadvantages of a mixed form of education are considered. The purpose of the article is to present the practical experience of implementing blended learning in classes in the training of future social workers, taking into account its advantages. To achieve the goal, such research methods as analysis, structuring, synthesis, systematization, comparison and generalization of basic theoretical concepts of scientific literature on research problems are used. We also applied observation of the pedagogical process, pedagogical experiment, survey and mathematical processing of research results. The innovative result of the introduction of a mixed form of education into the initial process is the formation of a new model of the organization of education, which requires a complete revision of the content and methodology of education.

Key words: blended learning, distance learning, social workers, educational workload.